

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BACH301-OBE-2024-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	09-05-2024 09:00 CEST
Sluttdato:	23-05-2024 14:00 CEST
Eksamensform:	Bacheloroppgave - Bergen
Termin:	2024 VÅR
Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Flowkode:	203 BACH301 1 OBE 2024 VÅR
Intern sensor:	(Anonymisert)

Deltaker

Kandidatnr.:	199
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	11138
----------------------	-------

Egenerklæring *:

Ja

Jeg bekrefter at jeg har registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	12
Andre medlemmer i gruppen:	230

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Tegn-til-tale i arbeid med inkludering i barnehagen

Sign-supported speech in work with inclusivity in
the kindergarten

Kandidatnummer: 199 & 230

BACH301

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Veileder: Kjerstin Sjursen

Innleveringsdato: 23.05.2024

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, *jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Forord

Det nærmer seg slutten på denne utdanningsreisen og vi vil snart være ferdig med tre år på barnehagelærerstudiet. Som en avslutning på studiet vil vi bruke denne bacheloroppgaven til å gå enda dypere inn i et av emnene i vår valgte fordypning, nemlig tegn-til-tale.

Vi ønsker å rette en stor takk til familie og venner som har vært en stor støtte for oss gjennom hele studiet og spesielt til våre respektive partnere som har holdt ut med oss gjennom studieperioden. Vi vil også rette en takk til alle våre dyktige faglærere, praksislærere og profesjonsveiledere vi har hatt gjennom studiet. En ekstra stor takk rettes til vår veileder for bacheloroppgaven og faglærer på fordypningen vår, Kjerstin Sjursen og vår faglærer i tegn-til-tale, Eli Steinum. All støtte og tilbakemelding vi har fått har vært veldig viktig i vårt arbeid med oppgaven og med temaet tegn-til-tale.

Tusen takk!

Abstract

With this thesis we aim to gather data and knowledge about how kindergarten teachers use sign-supported speech in their work with inclusivity. Our research aims to uncover how kindergarten teachers employ sign-supported speech as a tool to boost the feeling of inclusivity for all kids in their kindergarten. We will look at their experiences with practical use of sign-supported speech in their everyday life working with the kids, as well as their thoughts about how it affects inclusivity for their respective groups of children. That leaves us with our research question: “What experiences do kindergarten teachers have with using sign-supported speech to contribute to inclusivity in the kindergarten?”

For our research we have conducted qualitative interviews with three kindergarten teachers in two different kindergartens. We sought out kindergarten teachers who have experience in using sign-supported speech in their work and conducted two interviews, one group interview and one solo interview, with them about their thoughts and experiences. Through these interviews we gained knowledge about the use of sign-supported speech as well as different experiences and perspectives on its use in kindergartens which we then analyzed and used to discuss how sign-supported speech is being used in kindergartens and what kindergarten teachers need to focus on when applying it in their work with inclusivity.

«Det er noen viktige tegn som for eksempel 'leke sammen' og navnet ditt. Da kan du leke med alle.»

(Informant A1, 2024)

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Abstract	3
1.0 Innledning	7
1.1 Problemstilling.....	7
1.2 Valg av tema.....	7
1.3 Avgrensing av oppgaven.....	8
2.0 Teori	10
2.1 Lover og rammeplan.....	10
2.1.1. <i>Lov for barnehager</i>	10
2.1.2. <i>Rammeplan for barnehagen</i>	10
2.2 Tegn-til-tale.....	12
2.2.1 <i>Hva er tegn-til-tale</i>	12
2.2.2 <i>Tegn-til-tale i språkutvikling</i>	12
2.2.3 <i>Positive sider ved bruk av tegn-til-tale</i>	12
2.2.4 <i>Kritikk mot bruk av tegn-til-tale</i>	13
2.3 Inkludering.....	14
2.3.1 <i>Tre ulike dimensjoner ved inkludering</i>	14
2.4 Språkutvikling.....	15
2.4.1 <i>Konsekvenser av språkvansker</i>	16
2.4.2 <i>Flerspråklighet</i>	16
2.5 Ansattrollen.....	16
2.5.1 <i>Personalets rolle</i>	17
2.5.2 <i>Tilgjengelighet</i>	17
3.0 Metode	19
3.1 Valg av metode.....	19
3.2 Kvalitativ metode.....	20
3.3 Intervju som metode.....	21
3.3.1 <i>Valg av informanter</i>	21
3.3.2. <i>Gruppeintervju</i>	22
3.3.3. <i>Intervjuguide</i>	22
3.3.4 <i>Transkribering</i>	23

3.4 Validitet og reliabilitet.....	24
3.5 Metodekritikk	25
3.6 Etske hensyn.....	25
4.0 Beskrivelse av empiri	27
4.0.1 Presentasjon av informantene.....	27
4.1 Språkvansker	28
4.2 Personalets bruk av tegn-til-tale	28
4.3 Inkludering.....	30
5.0 Drøfting mot oppgavens problemstilling.....	32
5.1 Språkvansker	32
5.2 Personalets bruk av tegn-til-tale	34
5.3 Inkludering med bruk av tegn-til-tale	36
6.0 Sammendrag	39
7.0 Litteraturliste.....	41
Vedlegg	43
Vedlegg 1 - Informasjonsskriv med samtykkeskjema.....	43
Vedlegg 2 - Intervjuguide.....	48
Vedlegg 3 – E-post til barnehager	51
Vedlegg 4 – Vurdering fra Sikt	53

1.0 Innledning

I denne oppgaven har vi tatt for oss tegn-til-tale og inkludering. Vi undersøker hvilken erfaring og kunnskap barnehagelærere har om å bruke tegn-til-tale som et verktøy for å inkludere alle barn i barnegruppen i barnehagehverdagen uansett hvor langt barnet er kommet i sin språkutvikling. Gjennom vårt fordypningsfag «Lek og læring for alle» har vi lært at tegn-til-tale er et godt inkluderingsverktøy som ikke bare gagnar barn som har behov for ekstra språkstøtte, men også barnegruppen som en helhet.

Gjennom forelesning, praksis og arbeidserfaringer utenom studiene har vi blitt bedre kjent med tegn-til-tale som et verktøy i barnehage og skole. Vi har også observert at tegn-til-tale kan være lite utbredt og at ansatte ofte ikke har mye erfaring og kunnskap om tegn-til-tale. I vår egen utdanning var tegn-til-tale kun en del av vår valgte fordypning og hadde lite til ingen plass i fellesfagene. Vi ønsket derfor å finne mer ut om hvordan tegn-til-tale blir brukt i barnehagehverdagen og slå et slag for at det kan få større plass i barnehagen og barnehagelærerutdanningen i fremtiden.

1.1 Problemstilling

«Hvilke erfaringer har barnehagelærere med bruk av tegn-til-tale for å bidra til inkludering i barnegruppen?»

1.2 Valg av tema

Vi har forskjellige kunnskap og første møte med tegn-til-tale. Kandidat 199 har bakgrunn fra å jobbe med barn og unge voksne med autisme og psykisk utviklingshemming og har blitt introdusert til tegn-til-tale gjennom jobb. Gjennom arbeidet har han også utviklet et sterkt ønske om å jobbe for at barn som har spesielle behov får den hjelpen de trenger. Han har erfaringer med at vansker med språk og kommunikasjon kan være grunn til frustrasjon og at tegn-til-tale kan være et nyttig verktøy for å hjelpe mennesker som av forskjellige grunner kan ha begrenset eller manglende verbalspråk med å kommunisere sine ønsker og behov.

Kandidat 230 sitt første møte med tegn-til-tale var gjennom praksis andre året på barnehagelærerstudiet. Da var hun i en praksisbarnehage som brukte tegn i samlingsstund. Dette fanget hennes interesse. Hun valgte så fordypningsfaget “Lek og læring for alle” fordi hun ville få mer kunnskap om tegn-til-tale. I hennes siste praksisbarnehage ble det brukt mye tegn med småbarn, der en ansatt brukte tegn til alt i barnehagehverdagen. Han fortalte også en sterk historie om hvordan et barn som nesten var helt døvt hadde hatt vansker med å fungere i barnehagehverdagen helt til barnet en dag ble presentert for tegn-til-tale og at barnet etter det blomstret.

Hvorfor vi ønsker å skrive om språkstøtten tegn-til-tale er fordi vi føler at dette er en språkstøtte som mange av de som arbeider i barnehage kjenner til, men dessverre ikke bruker aktivt i barnehagehverdagen. Det blir først fokusert på når behovet for å ta det i bruk kommer (Torbjørnsen, 2023, ss. 78-79). Vi ønsker å legge fokus på det positive og fordelene med å begynne allerede på småbarnsavdeling med introduksjon til tegn, slik at det kan være en hjelp for å inkludere alle barn uansett forutsetninger.

Vi mener at tegn-til-tale bør være en del av den obligatoriske undervisningen på barnehagelærerstudiet, både som teoretisk og praktisk undervisning. Sannsynligheten er stor for at kommende barnehagelærere eller pedagogiske ledere vil møte barn som har behov for alternative kommunikasjonsformer utover det verbale språket. Da bør de ansatte og barnehagene allerede stille forberedt med kunnskap om tegn og hvordan de brukes, slik at barna ikke mister dyrebar tid på at de ansatte skal læres opp til å bruke tegn-til-tale.

1.3 Avgrensning av oppgaven

I vår oppgave har vi valgt å fokusere på tegn-til-tale og hvordan de ansatte i barnehagen kan bruke tegn for å inkludere alle barna i barnegruppen. Denne oppgaven tar for seg hva tegn-til-tale er, barns språkutvikling, personalets rolle i bruk av tegn-til-tale og hvordan bruke det for å styrke inkludering av barn i barnegruppen. Vi har valgt å ikke fokusere på barns språkutvikling hos barn med funksjonsnedsettelser eller flerkulturell bakgrunn. Språkutvikling er en sentral del av vårt valgte tema, men på grunn av kort tid og begrenset oppgaveomfang har vi blitt nødt til å

nedprioritere visse fokusområder. Vi har heller fokusert på bruk av tegn-til-tale med hele barnegruppen og hvordan det kan føre til inkludering av hele barnegruppen.

2.0 Teori

I dette kapittelet presenterer vi teori om lover og rammeplanen for barnehagen, tegn-til-tale, inkludering, språkutvikling og ansattes rolle. Teoriene vil danne grunnlag for å belyse problemstillingen «Hvilke erfaringer har barnehagelærer med bruk av tegn-til-tale for å bidra til inkludering i barnegrupper?»

2.1 Lover og rammeplan

2.1.1. Lov for barnehager

Barnehageloven er en norsk lov, loven med forskrifter styrer barnehagesektoren. I § 1 formål står det at barnehagen skal være et trygt sted for felleskap og vennskap, og bidra til trivsel og glede i lek og læring. Videre i § 3 står det at barn i barnehagen skal få uttrykke sitt syn på barnehagens daglige virksomhet og saker som gjelder dem selv. For at alle barn skal ha en mulighet til å kunne uttrykke seg, også de som har en helt eller delvis manglende funksjonell tale, må personalet tilrettelegge for en kommunikasjonsmåte som gir barn med nedsatt taleevne mulighet til å medvirke. Disse barna kan få støtte til å gjøre dette gjennom tegn-til-tale. Det står også om hvilke rettigheter barn som har behov for ekstra tilrettelegging har rett på. Her ønsker vi å trekke frem to paragrafer som sier noe om barns rett til supplerende kommunikasjonsmiddel og spesialpedagogisk hjelp. I § 39 står det at barn som har behov for alternativ eller supplerende kommunikasjon skal få bruke nødvendig kommunikasjonsmiddel i barnehagen som ASK. § 31 «Formålet med spesialpedagogisk hjelp er å gi barn tidlig hjelp og støtte i utvikling og læring av for eksempel språklige og sosiale ferdigheter» (Barnehageloven, 2005, §§ 1-39).

2.1.2. Rammeplan for barnehagen

Livsmestring og helse

Rammeplan for barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017) er et dokument som alle barnehager er pliktet å forholde seg til. Rammeplanen er lovfestet i barnehageloven og består av barnehagens oppgaver og innhold. I forskriftene om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver står det at barnehagen skal være med å bidra til å utjevne sosiale forskjeller. De skal også bidra til barns

livsglede, mestring, følelse av egenverd og trivsel, samt forebygge mobbing og krenkelser (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 11).

Barnehagen skal fremme vennskap og felleskap

Barnehagen skal være trygt, men utfordrende sted hvor barn skal få prøve ut ulike sider ved felleskap, samspill og vennskap. Barn skal støttes i å kunne mestre motgang, bli kjent med sine egne og andres følelser og håndtere utfordringer de møter (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 23). Barnehagen er en viktig arena for å etablere vennskap og utvikle seg sosialt. Sosial kompetanse utvikles blant annet gjennom positiv samhandling med andre barn og voksne. Opplevelser og erfaringer fra ulike situasjoner i barnehagen vil være med på at barn utvikler tillit til seg selv og andre (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 20).

Barnehagen skal ivareta barns behov for lek

Leken er sentralt i barnehagehverdagen, det at barn kan delta i lek er en arena for barns utvikling og læring, språkutvikling og sosiale kompetanse. Barnehagepersonalet skal bidra til at alle barn erfarer mestring i sosial sammenheng med andre og at barn som trenger støtte for å delta i lek får det fra personalet (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 20).

Kommunikasjon, språk og tekst

Videre skal barnehagen sikre at alle barn få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, dette kan igjen føre til et inkluderende felleskap. Dette gjøres gjennom samspill og dialog, her skal personalet imøtekomme barnas kommunikasjonsuttrykk, både verbalt og ikke-verbalt. Her inngår tegn-til-tale. Gjennom arbeid med språket skal barnehagen stimulere til språklig bevissthet, nysgjerrighet og utvikling. Dette kan gjøres gjennom sang, rim, regler, litteratur og tekster. Slik bidras det til at barn får utviklet og utforsket sin språkkompetanse og språkforståelse (Utdanningsdirektoratet, 2017, ss. 47-48).

2.2 Tegn-til-tale

2.2.1 Hva er tegn-til-tale

Tegn-til-tale kan forstås som det å snakke talespråk i et rolig tempo samtidig som en bruker tegn med hendene til ett eller flere av ordene i setningen (Vonen, 2023, s. 20). Tegn-til-tale blir ofte omtalt som en metode for å fremme kommunikasjon og språk. Metode kan være et slags verktøy som brukes for å nå et mål eller være en måte å gjøre noe på. I pedagogisk sammenheng kan tegn-til-tale brukes for å tilrettelegge for at et enkelt barn eller flere barn skal få best mulig talespråklig utvikling (Vonen, 2023, s. 20)

2.2.2 Tegn-til-tale i språkutvikling

Når en tar i bruk tegn-til-tale vil språkstimulering komme som en naturlig del av barnets totale utvikling. Det er barnets samspill og samvær med andre som blir utgangspunktet for stimulering. Her må en se hva barnet er interessert i, og bygge videre på det. Forutsetningene for språkstimulering blir hva barnet har lyst til og hva som er meningsfylt der og da i situasjonen. På en slik måte kan barnet lære at språket er et verktøy som kan brukes i sosiale sammenhenger og for å oppnå det barnet ønsker (Braadland, 2023, s. 43).

I dialog og samspill med småbarn er det svært viktig å ta seg tid til å vente på respons, dialogen kan da holdes i gang, og barnet får respons på sine ytringer. Først da får språket mening og barnet er i gang med språkutvikling. Dersom barn ikke klarer å uttrykke seg verbalt i en alder der de andre jevnaldrende barna snakker normalt, kan det lett redusere barnets mulighet for samspill med andre (Braadland, 2023, s.43). Ved å ta i bruk tegn-til-tale kan det hjelpe barnet med å være aktivt deltagende i sin egen språkutvikling sammen med andre (Braadland, 2023, s. 44).

2.2.3 Positive sider ved bruk av tegn-til-tale

Et viktig argument for bruk av tegn-til-tale er at barn tidlig kan utvikle et samspill med andre. Bruk av tegn-til-tale kan være med på å gjøre kommunikasjonene med omverdenen lettere. Barnet kan motta positiv respons når det uttrykker seg ved hjelp av tegn. Noen tegn er svært

logiske noe som gjør at personer som ikke har kjennskap til tegn-til-tale vil forstå hva barnet ønsker å formidle (Braadland, 2023, s. 44).

Her er noen positive sider med bruk av tegn-til-tale. Det at barnet kan bidra i samspill og kommunisere med omgivelsene gir barnet *trygghet*. For at barnet skal utvikle seg, lære, oppnå følelsesmessig stabilitet og selvrespekt, er trygghet en forutsetning. Dersom barn har språkvansker, kan barnet oppleve press fra omgivelsene dersom en ikke mestrer det. Dersom barnet kan bruke tegn, kan det minske presset (Braadland, 2023, s. 45).

Når en kommuniserer med tegn, er man nødt til å stå ovenfor hverandre. Samtalen krever *ansiktskontakt* og *blikkontakt*. Når tegn brukes, må den voksne ha barnets oppmerksomhet for å få i gang et samspill. Dette er med på å øke evnen til konsentrasjon og oppmerksomhet, som vil fremme barns utvikling (Braadland, 2023, s. 45). En sideeffekt av dette er at lydnivået senkes, barn reagerer fortere på beskjeder og at det kan føre til mindre frustrasjon hos barnet ved at det bedre kan både forstå og bli forstått. Dette kan ha en positiv innvirkning på barnehagens psykososiale miljø. (Torbjørnsen, 2023, ss. 81-86).

Talespråket tydeliggjøres og understrekes ved å bruke tegn-til-tale. Tegnbrukeren blir mer bevisst på innholdet i det som formidles, ved at det brukes noen få tegn, kanskje ett eller to i hver setning. Når en bruker tegn, snakker en tydeligere og langsommere. En kombinasjon av tydelig tale og gjentakning kan øke barns evne til å lytte (Braadland, 2023, s. 45).

2.2.4 Kritikk mot bruk av tegn-til-tale

Suhr & Rognlid (2009) fra Statped presenterer myter mot tegn-til-tale og nevner at dersom en bruker tegn til et barn med språkvansker, vil dette føre til at talen til barnet blir ytterligere forsinket. Noen mener at det kun burde brukes til døve barn, og at barn flest ikke har bruk for tegn-til-tale og at det fører til at barna føler seg forskjellig fra andre. En annen myte er at flerspråklige barn allerede synes det er vanskelig å lære seg norsk, hvorfor skal de da også lære seg tegn? Den siste myten er at det er ingen grunn til at barna lærer seg tegn når barna forstår alt som blir sagt. Statped skriver også at erfaring og forskning imidlertid tilbakeviser at disse mytene stemmer (Suhr & Rognlid, 2009). Torbjørnsen forteller også om foreldre som har vært bekymret

for at bruk av tegn-til-tale i deres barns barnehage kom til å føre til at barnets talespråkutvikling ble hindret, men hun avkrefter at dette er noe som skjer (Torbjørnsen, 2023, s. 79).

2.3 Inkludering

Inkluderingsbegrepet ble i spesialpedagogikken tatt i bruk mot slutten av 1990-tallet (Morken, 2017, s. 68). Begrepet ble innført som et svar på integreringsbegrepet som hadde vært i bruk tidligere. På 1970-tallet skulle spesialinstitusjoner nedbygges og barnehagetilbudet skulle utvides for å gi barn med spesielle behov plass i vanlige barnehager og vi kan spore integreringsbegrepet tilbake til dette (Hvidsten, 2021, s. 23). Hvidsten tar også for seg forskjellen mellom begrepene *integrering* og *inkludering* og forklarer integreringsbegrepet som de ytre begrepene som setter rammene for et fellesskap, mens inkluderingsbegrepet handler om de indre betingelsene for hver enkelt barns opplevelse av tilhørighet til fellesskapet (Hvidsten, 2021, s. 23). Man kan si at integreringsbegrepet handler om at individene skal tilpasse seg fellesskapet, mens inkluderingsbegrepet handler om en gjensidig tilpasning.

2.3.1 Tre ulike dimensjoner ved inkludering

Når det kommer til inkludering kan man gjerne dele det opp i tre ulike dimensjoner; den organisatoriske og fysiske dimensjonen, den sosiale dimensjonen og den faglige og kulturelle dimensjonen (Nilsen, 2017, ss. 24-30). Her vil vi si litt om hver enkelt av disse dimensjonene.

Den organisatoriske og fysiske dimensjonen omhandler hvor barna får tilbudet sitt, som for eksempel med hele avdelingen, i mindre grupper eller individuelle tilbud. Objektivt sett kan det måles for eksempel gjennom hvor mange timer barnet tilbringer i ulike organisasjonsformer. På denne måten kan man få et objektivt blikk på hvorvidt praksisen er inkluderende for enkelte barn der flere timer utenom gruppen kan betraktes som mindre inkluderende. Man må også betrakte det subjektive aspektet ved dimensjonen som omhandler hvordan det enkelte barnet opplever den fysiske organiseringen. (Nilsen, 2017, s. 24).

Den sosiale dimensjonen omhandler hvordan det enkelte barnet omgås sammen med de andre barna og hvordan relasjonene deres er. Dette omfatter både relasjonene barn har seg imellom og

relasjonene mellom barn og voksne (Nilsen, 2017, ss. 26-27). Dette vil si at å bare plassere barna i samme avdeling ikke er nok for å jobbe mot denne dimensjonen, men at det kreves et arbeid for å tilrettelegge for et sosialt samvær, spesielt for de barna som kan ha sosiale vansker. Faktorene for denne dimensjonen kan kartlegges gjennom forskjellige observasjoner og der det er mulig burde man også høre med barna selv hvordan de opplever tilhørighet, samhold og deltakelse (Nilsen, 2017, s. 27).

Alicja R. Sadownik (2018) gjorde en undersøkelse om hvordan polske barn som ennå ikke hadde lært seg så mye norsk ble møtt i norske barnehager. Hun har intervjuet barn som forteller om hvordan de gruet seg til barnehagen fordi de følte at de ikke kunne leke med de andre barna på grunn av manglende norsk språkkompetanse. Flere av barna forteller at den eneste dagen de likte å være i barnehagen var den dagen i uken de fikk støtte fra språkpedagog til å bli med i leken. Videre er det barn som forteller om en barnehagehverdag der de ikke fikk støtte og hvordan de selv følte at barnehagen bare var for andre barn og ikke for dem (Sadownik, 2018).

Den faglige og kulturelle dimensjonen handler om hvorvidt barna arbeider sammen om noe og hvorvidt de deler samme faglige innhold (Nilsen, 2017, s. 27). Hvis man jobber med barn som har individuell utviklingsplan (IUP) (Torsteinson, 2021, s. 61) kan det være lurt å se på hvordan innholdet i planen er sammenlignet med det faglige innholdet til hele barnegruppen. Samtidig er det viktig å tenke på at man ikke bør la det gå for langt slik at barna kanskje presses til å ha et faglig innhold som de ikke har forutsetninger for. Dette kan disse barna oppleve som faglig ekskluderende (Nilsen, 2017, s. 27).

2.4 Språkutvikling

Det viktigste verktøyet vi har for samhandling og kommunikasjon med andre er språket. Barnets språkutvikling vil hjelpe barnet med å mestre ulike hverdagssituasjoner og støtte barns sosiale utvikling. Derfor er det viktig at ansatte blir oppmerksomme på barn som strever med språk og tale, slik at de får god støtte til å utvikle språket sitt. Språk- og talevansker er en utfordring med hensyn til barnets atferd og oppmerksomhet. Barn kan oppleve frustrasjon når det ikke blir forstått og det kan oppstå flere misforståelser når barnet ikke oppfatter det som blir sagt til det (Lyster, 2021, s. 215).

2.4.1 Konsekvenser av språkvansker

Vansker med talespråket kan knyttes opp mot andre vansker som selvbilde, oppmerksomhet, læring og sosialt samspill med andre. Høigaard beskriver hvordan barn ofte kan beskrives som avhengige eller aggressive som følge av vansker med språket og at dette kan ha en sammenheng med at de ikke klarer å kommunisere sine ønsker, behov og følelser (Høigaard, 2019, s. 165).

Språk er et viktig redskap for lek og aktiviteter. Barn som har forsinket eller mangelfull språkutvikling vil få andre sosiale opplevelser enn andre barn. Disse barna er i risiko for å utvikle tilleggsvansker som sosiale vansker, emosjonelle vansker og atferdsmessige vansker (Statped, 2023; Sadownik, 2018).

2.4.2 Flerspråklighet

Når man snakker om flerspråklig utvikling blant barn kan man gjerne skille det inn i *samtidig flerspråklighet* og *stegvis flerspråklighet*. Samtidig flerspråklighet snakker vi om når barn møter to eller flere språk fra spedbarnsalderen, gjerne ved at foreldrene snakker hvert sitt språk med barnet, mens stegvis flerspråklighet er når barn møter et nytt språk i en senere alder. Dette skjer for eksempel hvis begge foreldrene snakker andre språk enn majoritetsspråket der barnet bor og barnet møter majoritetsspråket i barnehagen eller skolen. (Høigaard, 2019, s. 139). I tilfeller av stegvis flerspråklighet har ordforrådsundersøkelser vist at 2-4-åringene har et mindre ordforråd på majoritetsspråket enn enspråklige barn, men at de i helhet med sine flere språk har et ordforråd på samme nivå. Dette kommer av at disse barna ennå ikke har hatt lang nok kontakt med majoritetsspråket (Høigaard, 2019, ss. 141-142).

2.5 Ansattrollen

Store krav blir stilt til foreldre, barns nettverk og personal i barnehagen, når et barn har bruk for tegn i sin kommunikasjon. Den voksnes tegnkompetanse må i likhet med talespråket ligge foran barnets. Dette for at den voksne skal være en god språkmodell og tilrettelegge for et inkluderende

og utviklende språkmiljø (Rognlid & Suhr, 2023, s. 69; Torbjørnsen, 2023, s. 79). Det kommer frem i en studie gjort angående barnehagelæreres bruk av tegn-til-tale i barnehager, at de etterlyser mer opplæring i bruk av tegn for å få et større tegnforråd. Barnehagelærere syns tegn-til-tale er et godt språkverktøy, som de har kunnskap til å ta i bruk i bestemte situasjonsbundne aktiviteter som i matsituasjoner, samlingsstund og av- og påkledning. Men når det kommer til uplanlagte situasjoner som den frie leken og samtaler, føler ofte barnehagelærerne seg begrenset på grunn av sitt tegnforråd (Elofsson, 2023, s. 150).

2.5.1 Personalets rolle

Tegn-til-tale blir ofte tatt i bruk først når ett eller flere barn har behov for tegnstøtte på grunn av psykisk utviklingshemming, hørselshemming eller språkvansker. Noen barnehager velger å ta i bruk tegn-til-tale med alle barna i barnehagen for å styrke språkopplæring og inkludering. Dette fører til at barna får ett språk de kan uttrykke seg med før talespråket utvikles. Erfaring viser at flerspråklige barn og barn med språkvansker kan ha positivt utbytte av bruk av tegn i kommunikasjonen. Det positive med at personalet tar i bruk tegn-til-tale med hele barnegruppen er at de voksnes kompetanse allerede er på plass dersom det skulle komme et barn som trenger tegnstøtte (Torbjørnsen, 2023, s. 78). Mange av de ansatte som bruker tegn til bare ett barn, uttrykker at de opplever det som et ensomt prosjekt mellom den ansatte og det barnet som har behov for tegnstøttet kommunikasjon. Ansatte som anvender tegn-til-tale med hele barnegruppen opplever at det virker inkluderende på de barna som enda ikke har utviklet et godt talespråk (Torbjørnsen, 2023, s. 79). Det vises også at dersom bruken av tegn-til-tale blant de ansatte stopper, stopper den også hos barna (Torbjørnsen, 2023, s. 74).

2.5.2 Tilgjengelighet

Teknologisk utvikling har gjort at bruk av tegn er mer tilgjengelig og synlig for alle. Bruk av tegn har blitt alminneliggjort, som har gjort at en har fått øyne opp for det vakre og visuelle i formidling med tegn. Tegn-til-tale er et begrep som de fleste innen det spesialpedagogiske felt har erfaring med og som en del bruker i sitt arbeid. Tegn-til-tale har i mange barnehager blitt integrert i årsplaner og tilgang på tegn, sanger, bøker, videoer og annet pedagogisk material er lett

tilgjengelig. De fleste har mobiltelefoner eller nettbrett og har slik tilgang på tegn uavhengig av hvor man befinner seg og tid (Rognlid & Suhr, 2023, ss. 67-68).

3.0 Metode

Innenfor forskning skiller en mellom to hovedtyper metoder. Disse metodene er kvantitative og kvalitative metoder. Valg av metode avhenger av hva en vil samle inn av data til undersøkelse og hvordan informasjonen skal innhentes (Larsen, 2017, s. 25). Vi har valgt en kvalitativ metode, intervju, for å finne svar på problemstillingen vår *“Hvilke erfaringer har barnehagelærere med bruk av tegn-til-tale for å bidra til inkludering i barnegrupper?”* I vår oppgave ønsket vi å intervju barnehagelærere som bruker og har brukt tegn-til-tale som et verktøy i en lengre periode i barnehagehverdagen.

I vår framgang med oppgaven ble vi inspirert av en tidligere bacheloroppgave skrevet ved Høgskulen på Vestlandet (Anthonisen & Sunde, 2023). Denne oppgaven har vi brukt som inspirasjon til generell oppgavestruktur og utarbeiding av intervjuguiden vår.

3.1 Valg av metode

I vår oppgave ønsket vi å intervju barnehagelærere som bruker og har brukt tegn-til-tale som et verktøy i en lengre periode i barnehagehverdagen. Vi ville høre deres erfaringer og kunnskap om hvordan tegn-til-tale påvirker barna med fokus på inkludering i barnegruppen. Gjennom å velge metoden kvalitativ forskningsmetode fikk vi høre informantenes erfaringer og praksisfortellinger om hvordan tegn-til-tale virker inn på deres hverdag i barnehagen. Vi spurte om personalets opplevelser og erfaringer med bruk av tegn-til-tale. Kvalitativt intervju som metode brukes for å få innsikt i personene sine erfaringer, meninger og følelser rundt spørsmålene som blir stilt (Larsen, 2017, s. 98). Vi valgte å gjennomføre et semistrukturert intervju innenfor forskningsmetoden kvalitativ metode. Denne metoden er et delvis strukturert intervju, der intervjuguiden er fleksibel (Larsen, 2017, s. 99). Dette vil si at vi hadde en intervjuguide (vedlegg 2), men vi var fleksible på rekkefølgen og stilte oppfølgingsspørsmål hvis det var et svar der vi ønsket at informanten skulle være mer utdypende eller mer konkret. Vi ga informantene mulighet til å ta opp temaer eller utdypninger på slutten av intervjuet dersom det var noe mer de ønsket å komme med.

Vi sendte ut e-post (vedlegg 3) til barnehager og hørte om de var interessert i å delta på intervju og tydeliggjorde at det var helt frivillig. Vi la ved intervjuguiden (vedlegg 2) i e-posten slik at potensielle informanter kunne sette seg inn i innholdet av intervjuet på forhånd. Før intervjuer vil deltakerne ha en forhåndsoppfatning av det som skal skje og ved å få tilsendt intervjuguiden på forhånd vil informantene kunne stille bedre forberedt til intervjuet (Dalland, 2020, s. 84).

Vi søkte til Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør for å kunne gjennomføre intervjuer slik vi ønsket, med fysisk diktafon for så å kunne transkribere intervjuene i ettertid. Vi måtte derfor vente til vi hadde fått godkjenning fra Sikt (vedlegg 4) før vi kunne starte intervjuene.

Vi har valgt å utføre intervjuene våre sammen der en av oss skulle være en tydelig leder av intervjuet, mens den andre observerte og tok notater underveis. Den som observerte og noterte ville fortsatt ha mulighet til å komme med innspill, men spørsmålene ville i hovedsak bli stilt av intervjulederen. I tillegg brukte vi diktafon til å ta lydopptak av intervjuet for å sikre oss mot feilkilder (Larsen, 2017, s. 110). Etter endt intervju transkriberte intervjuene og deretter slettet vi lydopptakene. Vi hadde kun lokalt lagrede lydopptak på enheter som ikke er koblet opp mot internett.

3.2 Kvalitativ metode

Fordeler med kvalitative metoder er at man i intervjuet kan stille oppfølgingsspørsmål. Dette gjør at svaret blir mer utfyllende og en kan gå dypere inn i temaet, misforståelser kan også unngås. I et kvalitativt intervju ønsker en å få innsikt i informantens erfaringer og meninger (Larsen, 2017, s. 98). Vi valgte denne forskningsmetoden fordi vi ønsket å høre informantenes meninger og erfaringer om bruk av tegn-til-tale i sitt arbeid i barnehagen. Gjennom intervjuene fikk vi et innblikk i hvordan informantene brukte tegn-til-tale i deres barnehagehverdag og deres tanker rundt bruk av tegn-til-tale og utfordringer de kan ha ved å komme i gang med tegn og bruke dem aktivt i arbeidet. Spørsmålene som ble stilt i intervjuet ble formulert etter hva vi ønsket å få finne ut mer om for å få svar på vår problemstilling, og de ble påvirket av våre erfaringer og refleksjoner.

3.3 Intervju som metode

3.3.1 Valg av informanter

Gjennom tips fra andre og søking i årsplaner fant vi barnehager som vi ønsket å ta kontakt med for å sende forespørsel om deltakelse i vårt prosjekt. Da intervjuguiden var fullført sendte vi en e-post til disse barnehagene og la ved intervjuguiden som vedlegg. Vi tenkte å intervju barnehagelærere/pedagogiske ledere og vi ønsket til slutt å ende opp med to deltakere fra to forskjellige barnehager. Vi ønsket i hovedsak å intervju ansatte på storbarnsavdelinger (3-6 år) fordi vi tenker at observasjonene vi er ute etter kommer tydeligere fram i denne aldersgruppen. Etter hvert kom det fram at det var vanskeligere enn vi hadde trodd å få tak i nok informanter og vi så oss nødt til å kutte litt ned og endre litt på kriteriene våre.

Til slutt endte vi opp med å intervju følgende informanter:

Informant A1	Utdannet som barnehagelærer. Ingen tegn-til-tale i utdanningen, bare gjennom kurs. Jobber med aldersgruppen 2-4 år.	Barnehage A	Gruppeintervju
Informant A2	Utdannet som barnehagelærer med 60 studiepoeng i spesialpedagogikk. Har hatt teori om tegn-til-tale i videreutdanningen og teori og praksis gjennom kurs. Jobber med aldersgruppen 4-6 år.		
Informant B1	Utdannet som barnehagelærer. Har blitt innført til tegn-til-tale gjennom videregående utdanning, men ikke høyskoleutdanning. Jobber med aldersgruppen 0-3 år. Har jobbet i samme barnehage som pedagogisk leder i 15 år. Jobber i tillegg som miljøterapeut.	Barnehage B	Individuelt intervju

Vi var begge til stede under intervjuene, der en intervjuet mens den andre var observatør.

Når det kommer til valg av informanter til en kvalitativ studie, er det flere strategier man kan ta i bruk. Siden vår problemstilling omfatter hvordan barnehagelærere jobber med tegn-til-tale i arbeid med inkludering valgte vi å gå for kriteriebasert utvelgelse. Dette er en strategi der man velger informanter basert på om de oppfyller bestemte kriterier (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 51). Kriteriene vi satte var at (1) informantene måtte være barnehagelærere eller pedagogiske ledere og (2) de må ha erfaring med bruk av tegn-til-tale med barnegruppen.

For å få tak i informanter leste vi gjennom årsplanen til forskjellige barnehager og valgte ut de som hadde fokus på tegn-til-tale. Å se i årsplanen til barnehagene hjalp oss med å få et innblikk i deres arbeidsmetoder og mål (Gunnestad, 2020, s. 140) som var viktig for oss i valg av informanter.

3.3.2. Gruppeintervju

Vi valgte å ha gruppeintervju med to pedagogiske ledere. Gruppeintervju kan anvendes for å fremme kollektive meninger, det kan også være lettere for informantene å snakke om temaet når de er samlet. Da får de mulighet til å supplere og utfylle hverandre. Gruppeintervju gir en annen type informasjon enn individuelle intervjuer. Når en gjennomfører et gruppeintervju må en være bevisst på at de kan påvirke hvordan meninger dannes og kommer til uttrykk (Larsen, 2017, s. 101). Vi var åpne for både individuelle og gruppeintervju. Informantene i den ene barnehagen hadde ønske om gruppeintervju og vi var positive til det fordi vi tenkte at et gruppeintervju kunne bidra til at informantene inspirerte hverandre til å fortelle mer om deres erfaringer. Det kan også være negative sider med gruppeintervju som at informantene kan unnlate å si noe eller modifisere svaret sitt med tanke på medinformanten (Larsen, 2017, ss. 100-101).

3.3.3. Intervjuguide

Vi utarbeidet en intervjuguide (vedlegg 2) før vi tok kontakt med barnehagene. Til inspirasjon i utarbeiding av intervjuguiden brukte vi en tidligere bacheloroppgave skrevet ved Høgskulen på Vestlandet (Anthonisen & Sunde, 2023). I denne intervjuguiden var spørsmålene vi hadde tenkt å

stille skrevet ned, og på denne måten kunne vi lettere strukturere intervjuet for å innhente informasjon som var relevant til vår problemstilling. Intervjuguiden var satt opp til et semistrukturert intervju der intervjuguiden er å se på som fleksibel i henhold til rekkefølge på spørsmål og eventuelle oppfølgingsspørsmål som kan bli nødvendig å stille (Larsen, 2017, s. 99). Under utarbeiding av intervjuguiden skrev vi først ned alt av spørsmål vi kom på før vi senere var mer selektiv og fjernet eller endret på spørsmål for å være mer konkret knyttet til vår problemstilling.

3.3.4 Transkribering

Da vi gjennomførte intervjuene brukte vi en diktafon som var lånt fra høyskolen. En av oss ledet intervjuet, mens den andre var observatør. Grunnen til at vi valgte å bruke diktafon var for å redusere risikoen for feilinformasjon og feilkilder. Etter hvert intervju transkriberte vi lydopptaket i et eget dokument. Det er forskjell på muntlig og skriftlig språk og under transkriberingen var vi tidlig litt usikker på hvordan vi skulle overføre det muntlige språket i lydopptaket til et skriftlig språk i transkripsjonen (Larsen, 2017, s. 110). Vi endte opp med å transkribere på en måte der språket ble gjort litt mer strukturert enn det ble muntlig uttrykt, men samtidig prøvde vi å holde det så ordrett som mulig. Gjennom transkriberingen fikk vi også satt informasjonen fra informantene opp på en mer strukturert måte enn gjennom lydopptaket noe som i ettertid gjorde det lettere for oss å analysere og hente ut det viktigste av informasjonen som kom fra intervjuene. Selve transkriberingsprosessen var også nyttig for å begynne å gripe tak i viktige funn fra intervjuene.

Transkriberingsprosessen var også med på å anonymisere informasjonen vi hentet inn. På lydopptakene vil stemmene til informantene kunne kjennes igjen og det var tilfeller der de nevnte sitt eget eller andre sine navn. I transkripsjonen vår kunne vi anonymisere disse detaljene gjennom å fjerne navn på barnehagene og erstatte dem med barnehage A og B. Vi kunne også erstatte navn på informantene og eventuelle andre navn informantene kan ha nevnt med koder som representerer dem.

3.4 Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet skal vurderes under hele forskningsprosessen. Prosessen begynner når en arbeider med å bestemme utvalg av informanter og planlegging av hvilke kategorier en vil fokusere på. Validitet i en kvalitativ studie handler om bekreftbarhet, troverdighet og overføringsverdi. Reliabilitet vil si at undersøkelsene som er blitt gjort er pålitelige og nøyaktighet har ligget til grunn under prosessen (Larsen, 2017, s. 94).

Bekreftbarhet handler om at de dataene som er samlet inn er relevant for å kunne svare på problemstillingen, slik at vi har grunnlag for å bekrefte funnene som blir gjort og de beslutningene vi trekker. Vi sikret at informantene vi intervjuet hadde erfaring om bruk av tegn-til-tale i barnehagene gjennom å lese i barnehagens årsplan og se at barnehagene hadde hatt det som fokusområdet over en lengre periode (Gunnestad, 2020, s. 140). Informantene var alle barnehagelærere som arbeidet i barnehage og hadde erfaring med tegn-til-tale. Dette vil kunne styrke vår gyldighet av utvalget. Vi utforma spørsmålene som vi stilte informantene slik at vi sikret oss relevant informasjon for å få svar på problemstillingen vår. Dersom vi hadde hatt flere informanter kunne vi fått flere synsvinkler på problemstillingen vår og vi kunne gått dypere inn i visse spørsmål.

Troverdighet handler om at de tolkningen vi gjør av den innsamlede informasjonen er troverdige (Larsen, 2017, s. 93). Det at vi har en nærhet til «feltet» og at vi kan mye om temaet vi har valgt å undersøke er med på å styrke troverdigheten.

Overførbarhet i en kvalitativ undersøkelse handler om at andre kan overføre de funnene vi har funnet til andre grupper enn de som var informanter i vår undersøkelse (Larsen, 2017, s. 94). Det er bygd validitet til oppgaven gjennom grundig forarbeid med intervjuguide (vedlegg 2) og informasjonsskrivet (vedlegg 1) som vi sendte ut til informanten i forkant av intervjuene. Dette gjorde vi for at informanten skulle få vite hva vi ønsket å få svar på og at vi ville høre deres erfaringer om temaet. Intervjuguiden ble utprøvd før vi gjennomførte gruppeintervjuet og det individuelle intervjuet for å sikre intervjuguidens kvalitet (Larsen 2017, s. 98). Dersom vi hadde valgt spørreundersøkelse i stedet for intervju ville oppgaven vært mer overførbar, siden deltakelse fra flere barnehager hadde resultert i en større datasamling som grunnlag for analyse og drøfting. Det at vi bare hadde tre informanter der to av dem ble intervjuet samtidig i et gruppeintervju snevrer inn datasamlingen betydelig. Men siden vi tok i bruk intervju var svarene som ble gitt fra

informantene legitime og opplevde hendelser. Dette gjør at oppgaven blir troverdig og bekreftbar, vel vitende om at våre funn bare gjelder de tre informantene fra de to forskjellige barnehagene.

3.5 Metodekritikk

Kritikk mot gruppeintervjuet er at informantene som regel var enige med hverandre rundt de spørsmålene som ble stilt. Det kunne vært at vi hadde fått andre svar dersom vi intervjuet dem hver for seg. Men vi sitter igjen med et inntrykk av et innholdsrikt intervju, der vi ble oppmerksomme på at tegn-til-tale ble litt brukt og observert i fri lek. Dette tok vi med oss til neste intervju og stilte det som et oppfølgingsspørsmål. Vi ser at det er behov for å forske mer på bruk av tegn-til-tale i fri lek og hvorfor ikke det blir brukt mer i den frie leken. Dersom vi skulle brukt en annen forskningsmetode ville vi ha brukt observasjon. Vi fikk gjennomført to intervjuer. Det kunne vært hentet inn mer informasjon om bruken av tegn-til-tale i barnehager dersom vi hadde fått gjennomført flere intervjuer med barnehagelærere, men dette hadde vi ikke anledning til på grunn av at det var flere av barnehagene som ikke svarte på e-post, selv om vi purret på dem flere ganger. En feilkilde som kan oppstå ved bruk av intervju som metode er at informanten er så opptatt av å gi riktig svar i forhold til hva som kan være moralsk riktig istedenfor det som er realiteten i barnehagehverdagen (Larsen, 2017, s. 101). Vi brukte kriteriebasert utvelgelse av våre informanter. Et av kriteriene var at de må ha erfaring med tegn-til-tale. Dette gjør at også er sannsynlighet for at informantene kommer til å ha positive meninger om tegn-til-tale, noe som igjen kan påvirke deres svar (Larsen, 2017, s. 39).

3.6 Etiske hensyn

Ved en kvalitativ undersøkelse med intervju som metode er det etiske hensyn vi som forskere har måtte tatt hensyn til. Som nevnt tidligere valgte vi å bruke lydopptaker under intervjuet for å sikre oss mot feilkilder og siden stemmen til informantene kan gjenkjennes er dette å regne som innhenting av personopplysninger (Dalland, 2020, s. 172). Vi har dermed plikt til å søke om godkjenning fra Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør for å kunne behandle disse personopplysningene. Før vi begynte med å finne informanter sendte vi meldeskjema til Sikt med informasjonsskriv og samtykkeskjema (vedlegg 1) og vår intervjuguide (vedlegg 2). Vi fikk

godkjent prosjektet av Sikt så fremt det ble utført slik vi hadde beskrevet det i meldeskjemaet (se vedlegg 4). Etter at vi hadde fått godkjenningen tok vi kontakt med potensielle informanter via e-post (vedlegg 3) og la ved informasjonsskriv med samtykkeskjema (vedlegg 1) og intervjuguide (vedlegg 2) slik at de hadde mulighet til å lese disse på forhånd for å sette seg inn i prosjektet før de eventuelt sa ja til å delta. Vi tok også med oss disse dokumentene og presenterte dem for informantene på selve intervjuet. Som forskere er vi underlagt taushetsplikt når det kommer til behandling av personopplysninger og dette gjelder både under prosjektet og etter prosjektet er avsluttet (Forvaltningsloven, 1970, § 13; Dalland, 2020, s. 173). I tillegg til å ha informert informantene våre skriftlig på e-post i forkant av intervjuene, informerte vi dem også muntlig før vi startet intervjuene om vår bruk av lydopptaker og hvordan vi ønsket å bruke lydopptakene. Etter at vi innhentet informasjonen vår, har eventuelle personopplysninger i denne oppgaven blitt anonymisert for å ikke kunne spores tilbake til våre informanter (Dalland, 2020, s. 172).

4.0 Beskrivelse av empiri

I denne delen av oppgaven vil vi presentere våre funn som vi har gjort etter å ha transkribert og analysert intervjuene. Først vil vi kort presentere informantene våre før vi ser på funnene gjennom tre kategorier: Språkvansker, personalets bruk av tegn-til-tale og inkludering. Vi valgte å kategorisere informasjonen vår slik for å lettere tolke funnene våre. På denne måten kunne vi plukke ut det mest relevante fra informasjonen vi innhentet for å få svar på problemstillingen vår (Larsen, 2017, s. 114).

4.0.1 Presentasjon av informantene

De tre informantene vi har intervjuet har vi kategorisert og anonymisert slik:

Informant A1	Utdannet som barnehagelærer. Ingen tegn-til-tale i utdanningen, bare gjennom kurs. Jobber med aldersgruppen 2-4 år.	Barnehage A	Gruppeintervju
Informant A2	Utdannet som barnehagelærer med 60 studiepoeng i spesialpedagogikk. Har hatt teori om tegn-til-tale i videreutdanningen og teori og praksis gjennom kurs. Jobber med aldersgruppen 4-6 år.		
Informant B1	Utdannet som barnehagelærer. Har blitt innført til tegn-til-tale gjennom videregående utdanning, men ikke høyskoleutdanning. Jobber med aldersgruppen 0-3 år. Har jobbet i samme barnehage som pedagogisk leder i 15 år. Jobber i tillegg som miljøterapeut.	Barnehage B	Individuelt intervju

4.1 Språkvansker

Informant A1 og A2 forteller at de bruker tegn med hele barnegruppen gjennom barnehagehverdagen, men at de bruker det tettere og flere tegn med barn som har dårligere verbalt språk eller forsinket språkutvikling. Det blir brukt mer generelle tegn med hele barnegruppen. A2 sier at de spesielt på småbarnsavdelingen kommer å viser tegn når de ønsker å fortelle noe, som for eksempel at de er tørst, vil lese en bok eller synge. Dette synes hen er kjempebra for da blir de inkludert gjennom at barna får fortelle dem hva de ønsker, uavhengig om de har forsinket språkutvikling eller ikke. De ser at dersom de begynner med tegn-til-tale allerede på småbarnsavdeling er det lettere for barna å ta med tegnene over til storbarnsavdeling.

A2: «Når jeg var på småbarnsavdeling var det et barn som kom bort til meg og dro litt i genseren min og gjorde tegnet for bok og ville lese. Så det viser at det ikke bare er nyttig ved diagnoser eller forsinket språk, men at hvis vi bruker de enkle tegnene allerede på småbarnsavdelingen så gir vi dem et språk før ordene kommer».

A1: «Jeg merker spesielt ved bordet når jeg har et barn som har forsinket språkutvikling og jeg har terpet på tegn som leverpostei og salami, så er det lettere for dem å vise tegnene. Og da blir det mer ro og mindre frustrasjon. De får et verktøy der de unngår den frustrasjonen med at de har lyst til å fortelle og vi ikke forstår».

Informant B1 forteller at hen bruker det med hele barnegruppen i samling og i det daglige, spesielt i overgangssituasjoner for å få fokuset til barna. Hen forteller at det er et godt verktøy for at budskapet skal bli tydeligere for barna.

4.2 Personalets bruk av tegn-til-tale

A1 og A2 bruker tegn-til-tale jevnlig gjennom hele dagen. I barnehagen har de brukt tegn-til-tale aktivt siden 2017. De forteller at det tok litt tid før de ble trygge på å bruke det siden det var et nytt språk som måtte læres. Men det gikk relativt fort og mange av tegnene kommer naturlig. De er en liten barnehage og halvparten av de ansatte i barnehagen bruker det aktivt. De ansatte som ikke bruker det holder på å lære seg, det gjør de gjennom repetisjon med faste sanger som “God morgen alle sammen”. Det er en sang som er lang og inneholder mange tegn. Informant A1 og A2

forteller at for de ansatte som ikke har hatt kurs, er matsanger og samlingsstundsanger det som hjelper dem med å lære nye tegn.

Det å arbeide og bruke tegn-til-tale krever at en arbeider aktivt med det for å få det inn i kulturen i barnehagen. A2 sier at i det sekundet de ansatte stopper å bruke tegn, stopper som regel barna også. I barnehage A bruker de tegn-til-tale jevnt gjennom hele barnehagedagen. Det brukes i overgangssituasjoner, ved måltider, samlingsstund, toalettbesøk og bleieskift osv. Men det blir minst brukt i fri lek.

A2: «Men det krever at vi jobber med det og bruker det aktivt. For i det sekundet vi stopper med det så stopper det som regel med barna også. Det krever en jobb av oss, men den er virkelig verdt det. Jeg synes det er et veldig godt verktøy.»

A1: «Selv om vi er med og leker. Merker jeg at vi ikke bruker det like mye.»

Gjennom en praksisfortelling som informant A1 forteller blir ikke foreldre gitt så mye informasjon om tegn-til-tale som de bruker i hverdagen.

A1: «Jeg hadde en far som kom bort og spurte meg 'Han går og slår seg sånn i hode' og jeg sa 'det er tegnet for sint' 'Nå skjønner jeg hva han prøver å fortelle. Han har ikke vært helt fornøyd nei'. Det er ikke så lett for oss å få informasjonene ut til foreldrene og barna blir fort veldig gode på tegn. Og stakkars foreldrene.»

I barnehage B på avdelingen til informant B1 har de begynt å bruke tegn-til-tale mer aktivt de siste halvannet året. De har en annen ansatt som er selv lært og bruker det mye med barna. Den andre ansatte er en stor pådriver og en god rollemodell for de andre ansatte på avdelingen. Hen forteller at de følte det var flaut å bruke tegn i begynnelsen fordi de ikke følte seg trygg på tegn. Men etter hvert som de fikk det mer til, følte de på mestring og de fikk se effekten bruken av tegn hadde på barna ble det veldig kjekt.

B1: «Det er jo gøy å lære seg nye tegn for eksempel alt fra påske til årstider... Det er veldig inspirerende.»

Informant B1 forteller de samme som informanten fra barnehage A at de brukes jevnt over hele dagen i for eksempel overgangssituasjoner, måltid, samlingsstund osv. Hen sier at det hjelper på å få fokuset til barna, og at det man sier blir mer forsterket når en bruker tegnene i tillegg til tale.

Budskapet blir mer tydelig fordi man snakker kanskje ikke like fort og en har barnets fokus. På avdelingen bruker de plakater der barna bildeleser og i samlingsstund med Kims lek så snakker de om de ulike dyrene eller dagen i dag og da brukes det tegn. Hen sier at i perioder der de har lite bemanning eller mye vikarer kan tegn i hverdagen dette bort. Da blir det fort litt at de bruker tegn mer kjapt, men at de ikke klarer å holdet fokuset på å formidle tegn rolig fordi det er andre ting som må administreres. Hen forteller at det fysiske miljøet og de ytre påvirkningene som for eksempel sykdom blant ansatte kan virke inn på hvor mye tegn det blir brukt i løpet av dagen. Da kan tegn-til-tale blir litt glemt vekk siden alt skal gå så fort og effektivt at de ansatte ikke tar seg tid til å roe ned tempoet og bruke mer tegn.

På spørsmål om de mente tegn-til-tale burde vært på pensum i barnehagelærerstudiet, utrykte informantene våre tydelig at de synes det har en plass på studiet. Men da må det være gjennom en kombinasjon av teori rundt hvorfor tegn-til-tale er et godt verktøy og praktiske øvelser med å bruke tegn i for eksempel sanger for å få tegn inn under huden.

4.3 Inkludering

Fokuset i vår oppgave handler om inkludering. Vi spurte informantene om de hadde noen praksisfortellinger der de har observert at arbeid med tegn-til-tale har hjulpet barn som kan ha språkvansker av forskjellig grunner, enten det er en diagnose eller flerspråklighet. Vi spurte også om de har sett at tegn-til-tale har hjulpet dem å bli inkludert i barnegruppen. Informanten mente at det gjør det uten tvil. Tegn-til-tale hjelper fordi for de minste barna har et verktøy som blir deres språk før de har fått verbalspråket og de eldste kan bruke det som en tegn støtte til det de ønsker å formidle. Samtidig vil det være ulik grad hvor mye det er det som inkluderer eller om det er lek, vennskap og relasjoner.

A1: «Jeg hadde en tospråklig som ikke hadde norsk språk og noe av det første hun lærte seg var jo synge (viser tegn for synge) for hun elsket å synge. Og da var det veldig greit, hun kunne sette seg ned med vennen sine også sang vi litt».

A2: «Første tegnet er ofte ferdig eller lei seg. Og da var det et barn som var lei seg og da kom et annet barn bort til meg og dulta meg litt i siden og gjorde tegnet for lei seg også pekte. Det viser

at allerede på småbarnsavdelingen så bruker de det for å fortelle og vise empati uten at de har verbalspråket».

Informant A1 sier at siden hen bruker det med hele barnegruppen og ikke bare de barna med forsinket språkutvikling gjør at alle barna kan snakke sammen uansett hvor langt de er kommet i sitt verbal språk. Hen sier barna bruker mest tegn i situasjoner som måltid, gjerne i sanger både i samlingsstund og matsanger. Barna bruker det gjerne også dersom de er i en dialog med et barn som har forsinket språkutvikling. Barna bruker tegn for stopp eller ventetegnet i fri lek. Ellers har informanten registrert lite bruk av tegn i fri lek blant både barn og voksne. A1 forteller at noen av de viktigste tegn hen lærer barna er tegnet for leke sammen og å kunne sitt eget navn. For da kan de leke med alle, så det «terper» de litt på det sier hen.

A1: «Jeg har opplevd at hvis jeg har vært litt sliten og jeg ikke har forstått at barna har vist tegn til meg, da kan vennen si for eksempel 'Å A1 hun vil ha agurk, hallo?' Tusen takk nå var jeg ikke påkoblet, og det er så bra dere også kan det».

Informant B1 forteller at hen bruker det på lik linje med alle barna i barnegruppen. Hen merker at barna får mer av budskapet som blir gitt med seg, det blir tydeligere for alle. Barna bruker spesielt stopp-tegnet mye også bruker de tegn seg imellom når de for eksempel har spontane samlingsstunder på gulvet for hverandre. Barna bruker det også seg imellom i leken, når de leker at de er voksne forteller B1 at hen har observert. Hen forteller også om at hen merker at det er tydeligere at barna får med seg beskjeder som blir gitt når de forsterker dem med tegn-til-tale og at dette spesielt er til hjelp for de som er ekstra fysisk aktive og som kan være mer fokusert på andre ting i øyeblikket.

B1: «Det avhenger litt av stressnivået. Si du sitter i sandkasse og skal bygge. Da har du roen og du viser mer med tegn. Det kommer litt sånn i gode situasjoner. I det veldig kaotiske, sånn som ute i frilek da blir det ikke brukt så i mye, i så fall ikke av meg. Jeg har ikke sett det så mye av de andre heller.»

5.0 Drøfting mot oppgavens problemstilling

I denne delen av oppgaven skal vi drøfte problemstillingen “Hvilke erfaringer har barnehagelærere med bruk av tegn-til-tale for å bidra med inkludering i barnegruppen?” Vi har valgt å dele drøftingen inn i de samme kategoriene som i kapittel fire. Vi drøfter funnen opp mot relevant teori fra kapittel 2.

5.1 Språkvansker

Alle barn i barnehagen har rett til et godt språkmiljø og til å være en del av et inkluderende felleskap. Dette er nedfelt i både lov om barnehage og rammeplanen for barnehage. Likevel er det mange barn, særlig de med språkvansker, nedsatt funksjonsevne eller flerspråklige som kan oppleve at det er et stykke mellom virkeligheten og intensjonen. I barnehageloven § 3 står det at barn skal få mulighet til å utrykke seg om saker som gjelder seg selv. For at alle barn skal få mulighet til dette også dersom de har helt eller delvis manglende funksjonell tale, må personalet tilrettelegge for en kommunikasjonsmåte. Dette kan for noen barn gjøres gjennom bruk av tegn-til-tale (Barnehageloven, 2005, § 3).

Tegn-til-tale kan forstås som det å snakke talespråk i et rolig tempo samtidig som en bruker tegn med hendene. Det blir ofte brukt som en metode med barn som av ulike årsaker har vansker med å kommunisere med omverden (Vonen, 2023, s. 20). Årsaken til det kan være ulike grunner som nedsatt hørsel, tale- og språkvansker eller forsinket språkutvikling. I funnene fra intervjuet med barnehagene av kom det frem at de bruker tegn-til-tale med hele barnegruppen og ikke bare med enkelte barn. I barnehage A brukte de tegn med hele barnegruppen, men gjerne flere tegn med de enkelte barna som har behov for ekstra tegn støtte på grunn av dårligere verbalt språk eller forsinket språkutvikling. Det at de ansatte bruker tegn som visualisering av kjerneordene i det de vil formidle, kan hjelpe enkelt barn å få større forståelse for budskapet. Det kan også være lettere for noen barn å formidle med tegn enn med ord. Lyster (2021) skriver at de viktigste verktøyet vi har for å samhandle og kommunisere med andre er språket. Språkutviklingen vil hjelpe og støtte barnet i barnehagehverdagen og barns sosiale utvikling. Men her må de ansatte være oppmerksomme på barn som strever med språket og talen (Lyster, 2021, s. 215). Det at et barn har manglende språkferdigheter kan føre til utestengelse fra den frie leken, fordi de har vansker

med å kommunisere med de andre barna. Det kan føre til at enkelte barn ikke føler på tilhørighet i barnegruppen fordi de ikke blir inkludert. Det at barnet føler seg inkludert i gruppen er betydningsfullt for deres trivsel i barnehagen. Det kom frem at det var et fokus spesielt i barnehage A at de voksne skulle bruke tegn-til-tale, og de hadde et ønske om å lære alle barna det. I rammeplanen for barnehage står det at barnehagen er en viktig arena for å etablere vennskap og utvikle seg sosialt. Her er leken sentral, det at barn kan delta i lek er en arena for barns utvikling og læring, språkutvikling og sosiale kompetanse (Utdanningsdirektoratet, 2017 s. 20). For at barn med for eksempel forsinket språk eller som er flerspråklig, kan det at alle barna kan tegn-til-tale hjelpe barnet i å utvikle relasjoner til jevnaldrende. Informantene i begge barnehagene fortalte at de ikke brukte eller brukte veldig lite tegn-til-tale i fri lek. Dette kan være fordi de ikke var like komfortable med å bruke det i fri lek som de var med sanger og ved måltider fordi kan komme tegn som de ikke kan. Vi tror at når tegn-til-tale blir godt innarbeidet i barnehagehverdagen, blir det enklere for de voksne å ta det med seg inn i leken. Informant A1 fortalte at dersom barna lærte seg tegnene for navnet sitt og “vil du leke” hadde barna det de trengte for å kunne leke med alle. Elofsson nevner at det er vanlig at ansatte i barnehagen føler at deres tegnkompetanse ikke strekker like bra til i de mer spontane situasjonene, som for eksempel frilek, som i de mer organiserte aktivitetene (Elofsson, 2023, s. 150). Dersom man hadde hatt mer fokus på å få tegn med inn i leken, kan det tenkes at barna også ville brukt det mer i fri lek fordi det kanskje ville blitt en naturlig del av leken.

I både barnehage A og B blir det brukt tegn-til-tale allerede på småbarnsavdelingen for å forsterke det verbale språket. Dette gjør at barna allerede før det verbale språket er etablert kan uttrykke seg med tegn og fortelle de ansatte hva de ønsker og føler. Videre når det verbalet språket begynner å komme, har barna både en verbal og nonverbal måte å uttrykke seg på, uavhengig av hvor de er i språkutviklingen. Informanten i barnehage A ser at dersom de begynner med tegn-til-tale allerede på småbarnsavdeling er det lettere for barna å ta med tegnene over til storbarnsavdeling.

Høigaard (2019) beskriver hvordan barn ofte kan beskrives som aggressive som følge av vansker med språket og det kan ha en sammenheng med at de ikke klarer å uttrykke sine følelser, ønsker og behov (s. 165). Det kommer frem fra informantene i barnehage A at når barna har tegn å støtte seg på, blir det mer ro og mindre frustrasjon hos barna. Budskapet de ønsker å formidle kommer også tydeligere frem når de anvender tegn støtte.

Når en kommuniserer med tegn, må en stå ovenfor hverandre. Det er en samtale som krever blikkontakt og at personalet har barnets oppmerksomhet for å få i gang samtalen (Braadland, 2023, s. 45). Ved at personalet bruker tegn-til-tale kan det knytte en sterkere relasjon med barna fordi de må få blikkontakt med barnet eller barn de snakker med, og de må være mer bevisste på sin egen kommunikasjon og ord de bruker. Når en bruker tegn-til-tale blir det som skal formidles sagt på en enklere måte enn man kanskje ville gjort dersom man ikke brukte tegn og mimikk. En opplevelse fra kandidatens praksis var at det var et barn som var flerspråklig og ikke hadde kommet så langt i sin språkutvikling som de andre barna på hans alder. Han ble fort frustrert og kunne bite når han ikke følte at de ansatte forsto hva han ville formidle. Det at en ansatt på avdelingen sa og viste tegn for «jeg ser deg» til barnet, gjorde at barnet roet seg og han opplevdes mindre frustrert. Det at den ansatte fikk blikkontakt med barnet og viste tydelig til barnet at det blir sett, kan hjelpe barnet med å føle seg mer sett og inkludert i barnehagehverdagen uansett hvor langt barnet er kommet i sin språkutvikling, om de er flerspråklige eller har noen funksjonsnedsettelse.

Det eksisterer noen myter om bruk av tegn-til-tale som at dersom barnet skal lære seg både tegn-til-tale og utvikle talespråk kan det føre til at barnets språkutvikling blir forsinket og at barnet blir språkforvirret. Ut fra det informantene fortalte oss har de ikke opplevd at det er ført til at barns språkutvikling blir forsinket på grunn av at de bruker tegn-til-tale som en støtte til tale språket. De har heller opplevd det som positivt med at barn allerede på småbarnsavdeling har en mulighet til å uttrykke ønsker før talespråket er etablert. Dette fører til mindre frustrasjon hos barna fordi de føler seg forstått og at de kan være med å uttrykke sine ønsker. For at barn skal tilegne seg tegn-til-tale kreves det at de ansatte har kompetanse til å være en god språkmodell for barna (Rognlid & Suhr, 2023, s. 69).

5.2 Personalets bruk av tegn-til-tale

I begge barnehagene kom det fram at de brukte tegn-til-tale generelt med hele barnegruppen og ikke bare med enkelte barn som har et ekstra behov for språkstøtte. Ved å bruke tegn-til-tale på denne måten unngår de at bruken av tegn-til-tale ender opp som et ensomt prosjekt mellom personalet og enkeltbarnet slik Torbjørnsen beskriver det (Torbjørnsen, 2023, s. 79). Ved en mer direkte bruk med det enkelte barnet som har ekstra behov vil det være en mulighet for at det

barnet vil kunne utvikle en evne til å kommunisere behov og ønsker med personalet, men ikke med resten av barnegruppen. Ved å bruke det slik informantene beskriver det vil de i større grad også kunne utvikle barnas evner til å kommunisere med hverandre, og barn som har et ekstra behov for tegn støtte vil i større grad også kunne kommunisere med andre barn.

Et av funnene som kom fram angående personalets bruk av tegn-til-tale og som var felles blant alle informantene var at tegn-til-tale ble brukt mindre i barnas frie lek og i større grad i de mer organiserte situasjonene som måltider og samlingsstund. Hvis vi trekker en parallell til Sadowniks funn om polske barns møte med den norske barnehagen ser vi hvordan flere av barna hun intervjuet forteller om hvordan de sliter med å få innpass i leken på grunn av språket (Sadownik, 2018). Med dette i tankene kan det tenkes at det hadde vært ekstra nyttig med tegn-til-tale i den frie leken, men likevel kommer det fram at det brukes mindre i disse situasjonene.

Fra barnehage B forteller B1 om hvordan tegn-til-tale ble innført i større grad etter at en annen ansatt som var selvlært i forhold til tegn-til-tale begynte å jobbe på avdelingen og hvordan det kunne være litt flaut for de andre på avdelingen å bruke det i begynnelsen før de ble tryggere på tegnene. Informantene i begge barnehagene beskriver utskifting av personalet og høy tetthet av vikarer som en utfordring når det kommer til arbeid med tegn-til-tale. Ved utskifting av personale er det klart at arbeidet med tegn-til-tale kan bli litt satt tilbake hvis en ansatt med mye erfaring slutter og blir erstattet av en med mindre erfaring. Som tidligere beskrevet kan det ta litt tid før den nye ansatte blir mer komfortabel med bruk av tegn-til-tale og det krever også resurser fra de andre ansatte i forhold til opplæring av nye ansatte. Ved fravær og høy tetthet av vikarer er dette enda vanskeligere siden det er mer uforutsigbart hvor mye erfaring vikarene har og hvor lenge de blir værende i barnehagen eller på avdelingen. Samtidig kan fravær og utskifting virke som en stressende faktor for de ansatte som er til stede, noe som kan gjøre det vanskeligere for dem å oppnå det roligere tempoet i kommunikasjonen og oppmerksomheten til barnet, som kreves ved bruk av tegn-til-tale (Braadland, 2023, s. 45).

A2 forteller om viktigheten med personalrollen i arbeid med tegn-til-tale og forklarer hvordan med en gang personalet slutter å bruke tegn, kommer barna også til å slutte (Torbjørnsen, 2023, s. 74). Dette belyser hvordan arbeidet med tegn-til-tale er kontinuerlig og ikke noe man blir ferdig med. Som ansatte i barnehagen er man forbilder for barna og dette gjelder også når det kommer til bruk av tegn-til-tale. Vi, forfatterne av denne oppgaven, har observert og erfart dette gjennom

vår egen praksis og arbeidskrav fra skolen i praksisperioden vår. Vi skulle lede en samling der tegn-til-tale var i fokus og vi planla derfor at vi skulle gjennomføre sanger med tegn to ganger. På andre gjennomgang av hver sang observerte vi at flere av barna slengte seg med på tegnene vi hadde vist dem i første gjennomgang. Senere observerte vi også at barna gjorde forskjellige tegn og spurte oss om tegnene vi hadde brukt.

A1 belyser i en annen fortelling hvor viktig det er med foreldresamarbeid og fortellingen belyser hvordan mangel på foreldresamarbeid kan skape misforståelser. I fortellingen var det et barn som hadde brukt tegnet for «sint» hjemme og faren til barnet oppfattet dette som at barnet slo seg selv i hodet og ble bekymret for dette. A1 forteller at det ikke er så lett for dem å få informasjonen ut til foreldrene. Det er kanskje lett å glemme foreldresamarbeidet i arbeid med tegn-til-tale, men det er viktig at man også informerer foreldre ikke bare om at det jobbes med tegn-til-tale, men at man inkluderer dem i det praktiske også. For eksempel kan det være lurt å henge tegnkort i garderoben der foreldrene kan se det eller å sende skriv med illustrasjoner av tegn som barna lærer med hjem.

5.3 Inkludering med bruk av tegn-til-tale

I rammeplan for barnehage står det at barnehagen skal sikre at alle barn få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen. Dette gjøres gjennom samspill og dialog, hvor de ansatte imøtekommer barnas kommunikasjonsuttrykk både verbalt og ikke-verbalt. Dette kan føre til et inkluderende felleskap i barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 31).

Når det kommer til hvordan barnehagelærere bruker tegn-til-tale i arbeid med inkludering er det verdt å se på den sosiale dimensjonen av inkludering, som omhandler relasjonene barn har både seg imellom og til de ansatte (Nilsen, 2017, ss. 26-27). A1 forteller en praksisfortelling om et flerspråklig barn hen jobbet med som ennå ikke hadde utviklet norsk talespråk og hvordan dette barnet elsket å synge og fort lærte seg og ofte brukte tegnet for å synge. Her ser vi at tegn-til-tale gir barnet en mulighet til å medvirke i hverdagen ved å uttrykke sine ønsker og med tanke på at tegn-til-tale brukes med hele barnegruppen gjør det at dette barnet i stor grad kan uttrykke seg både til personalet og andre barn på avdelingen. I Sadowniks undersøkelse om polske barns møte med den norske barnehagen beskriver hun hvordan visse polske barn som ikke enda hadde

utviklet norsk talespråk følte seg utenfor i barnehagen (Sadownik, 2018). Det kan tenkes at slik A1 beskriver situasjonen med det flerspråklige barnet, kunne et arbeid med tegn-til-tale bidratt til at disse barna føler seg mer inkludert ved at de i større grad kunne uttrykt sine ønsker og hatt en større medvirkning i hverdagen og derfor også følt seg mer inkludert. De polske barna i Sadowniks studie som fikk ekstra språkstøtte enkelte dager forteller også om hvordan de dagene var de eneste dagene de gledet seg til å gå i barnehagen. Hvis tegn-til-tale blir brukt i hele gruppen kan det tenkes at det vil kunne gi en bit av denne støtten gjennom hele eller større deler av barnehagehverdagen. Det er også verdt å nevne at flere av barna ofte følte seg utenfor i leksituasjoner. Informantene våre fortalte at frileksituasjoner var den type situasjon tegn-til-tale ble brukt minst og et arbeid med inkludering burde kanskje innebære et større fokus på å bruke mer tegn-til-tale i lek og ikke bare i de mer organiserte situasjonene.

A1 forteller også en praksisfortelling der hen en dag var litt sliten og ikke oppfattet at et barn brukte tegn til hen. Da tok et annet barn tak og informerte A1 om det første barnets ønske. I dette tilfellet ser vi hvordan tegn-til-tale ga barna en mulighet til å hjelpe hverandre. Torbjørnsen (2023) forteller i sine erfaringer om en lignende praksisfortelling der en jente med Downs syndrom var på besøk hos et av de andre barna. Hun brukte da tegn-til-tale for å fortelle hva hun ville ha på skiven, uten at moren til det andre barnet forsto dette. Da grep det andre barnet inn og forklarte moren hva hun ville ha (Torbjørnsen, 2023, s. 79). Disse fortellingene er ganske like og begge er eksempler på hvordan bruk av tegn-til-tale med hele barnegruppen, og ikke bare med barna som trenger ekstra språkstøtte, er inkluderende for barn med mindre utviklet norsk talespråk. A2 forteller en annen praksisfortelling som også er et eksempel på hvordan tegn-til-tale ga barna en mulighet til å hjelpe hverandre. Her var det et barn som brukte tegnet for «lei seg» og pekte for å fortelle om et annet barn som var lei seg. Her kan vi se at arbeidet med tegn-til-tale ga barna en mulighet til å uttrykke ikke bare egne ønsker og behov, men også fortelle om andre barn som der og da ikke hadde det så bra.

B1 forteller om hvordan bruken av tegn-til-tale gjør beskjedene tydeligere for barna og at det blir tydelig at de får med seg beskjedene som blir gitt. Hen forteller også hvordan det spesielt hjelper de barna som er litt ekstra fysisk aktiv med å ha fokus på beskjedene. Som tidligere nevnt kan misforståelser i kommunikasjonen gjøre at barn blir frustrert (Torbjørnsen, 2023, ss. 81-86). Gjennom at beskjeder blir tydeliggjort slik B1 forteller, vil man kunne minske sjansen for at

misforståelser, og dermed også frustrasjon, oppstår. Den sosiale dimensjonen innebærer som nevnt også hvordan de sosiale relasjonene mellom barn og ansatte er, og hvis kommunikasjonen mellom barn og ansatt er preget av misforståelser og frustrasjon vil dette klart gå utover denne sosiale relasjonen. Det kan derfor tenkes at hvis man tydeliggjør beskjeder gjennom for eksempel tegn-til-tale vil man kunne bidra til at barnet føler seg mer inkludert i barnehagen.

6.0 Sammendrag

Vi har i denne oppgaven brukt kvalitative metoder for å innhente informasjon om hvordan barnehagelærere bruker tegn-til-tale og hvordan det knyttes opp mot deres arbeid med inkludering. Informasjonen vi fikk gjennom våre to intervjuer, et gruppeintervju med to informanter og et individuelt intervju, har vi brukt til å trekke paralleller med andre studier og teori om temaet og vi har drøftet det opp mot vår problemstilling for oppgaven: “Hvilke erfaringer har barnehagelærere med bruk av tegn-til-tale for å bidra til inkludering i barnegruppen?”

I intervjuene våre kom det fram at informantene brukte tegn-til-tale med hele barnegruppen og ikke bare med enkeltbarn som har behov for ekstra språkstøtte, men at det gjerne ble brukt tettere sammen med barn som har ekstra behov. Det kom fram flere funn som støtter opp om bruk av tegn-til-tale i arbeid med inkludering gjennom for eksempel at det gir barn muligheter til å gjøre seg forstått både seg imellom og i kommunikasjon med personalet og at det kan gi dem en mulighet til å hjelpe hverandre i kommunikasjonssituasjoner (Braadland, 2023, s. 44). Vi har sett eksempler der barna gjennom bruken av tegn-til-tale har fått mulighet til å uttrykke sine ønsker, og dermed medvirke i barnehagehverdagen, før de kunne uttrykke seg verbalt.

En annen ting som kom tydelig frem gjennom vår forskning er at å bruke tegn-til-tale i arbeid med inkludering er noe som kan kreve mye ressurser av personalet. Det kom fram at utskiftninger i personalet og høy tetthet av vikarer kan være en hindring for at arbeid med tegn-til-tale blir gjennomført i hverdagen og at dette er noe man må jobbe gjennom. Skal man jobbe med tegn-til-tale i barnehagen, krever det at man er gode modeller for barna og at man kontinuerlig bruker tegn-til-tale i hverdagen for å hindre at bruken stopper helt (Torbjørnsen, 2023, s. 74). Det kom også fram i begge barnehagene vi gjorde intervjuer at tegn-til-tale blir brukt mest i organiserte aktiviteter og mindre i barnas frie lek og det er tidligere også kommet fram at ansatte som bruker tegn-til-tale i barnehagen føler at de mangler kompetanse for å bruke tegn tilstrekkelig i slike situasjoner (Elofsson, 2023, s. 150). Leken er en ekstremt viktig sosialiseringsarena for barn og å ha et ekstra fokus på å bruke tegn-til-tale også i den frie leken kan være viktig for å sørge for at barn som trenger ekstra språkstøtte også får innpass.

Samtlige av våre informanter nevnte også at tegn-til-tale ikke hadde stor innpass i deres utdanning som barnehagelærere og de mente alle at det burde ha en større plass i barnehagelærerutdanningen, både i form av teori om tegn-til-tale og praktisk bruk.

Bruk av tegn-til-tale kan være et veldig nyttig verktøy i arbeidet med at barn skal føle seg mer inkludert i barnehagehverdagen, men det kreves at man arbeider nøye med det. Vi håper at denne bacheloroppgaven kan rette fokus mot hvor godt tegn-til-tale er som et inkluderingsverktøy og at tegn-til-tale kan få en større plass i utdanningen for framtidige barnehagelærere.

7.0 Litteraturliste

- Anthonisen, I. A. V & Sunde, K. (2023). *Tegn til tale i arbeid med tilknytning*. [Bacheloroppgave, Høgskulen på vestlandet]. HVL Open. <https://hdl.handle.net/11250/3089480>.
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-1995-05-05-19). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Braadland, N. (2023). Tegn-til-tale – for alle. I I. B. Torbjørnsen, R. Neteland, E. Bugge (Red.) *Tegn-til-tale i barnehage og skole*. (s. 41-56). Universitetsforlaget.
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2012) *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Abstrakt forlag.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. (7. utg.) Gyldendal Akademisk.
- Elofsson, M. (2023). Tegn som alternativ og komplementær kommunikasjon som arbeidsmetode i en flerspråklig barnehage. I I. B. Torbjørnsen, R. Neteland, E. Bugge (Red.) *Tegn-til-tale i barnehage og skole*. (s. 141-154). Universitetsforlaget.
- Forvaltningsloven. (1970). *Lov om behandlingssmåten i forvaltningssaker*. (LOV-2022-12-20-115). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/>
- Gunnestad, A. (2020). *Didaktikk for barnehagelærere: En innføring*. (2. utg.) Universitetsforlaget.
- Hvidsten, B. I. B. (2021). Spesialpedagogikkens overordnede mål. I B. I. B. Hvidsten (Red.), *Spesialpedagogikk i barnehagen* (2. utg., s. 22-34). Fagbokforlaget.
- Høigaard, A. (2019). *Barns språkutvikling: muntlig og skriftlig*. (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Larsen, A. K. (2017). En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode. (2. utg.) Fagbokforlaget.
- Lyster, S-A. H. (2021). Språk- og talevansker hos barnehagebarnet – et avhjelpende og forebyggende perspektiv. I B. I. B. Hvidsten (Red.), *Spesialpedagogikk i barnehagen* (2. utg., s. 215-244), Fagbokforlaget.

- Morken, I. (2017). Minoriteter, mangfold og inkludering. I S. Nilsen (Red.), *Inkludering og mangfold: sett i et spesialpedagogisk perspektiv*. (s. 65-89). Universitetsforlaget.
- Nilsen, S. (2017). Å møte mangfold og utvikle fellesskap. I S. Nilsen (Red.), *Inkludering og mangfold – sett i spesialpedagogisk perspektiv*. (s. 15-37). Universitetsforlaget.
- Rognlid, W. & Suhr, G. I. (2023). Tegn-til-tale – Framvekst og praksis i Norge. I I. B. Torbjørnsen, R. Neteland, E. Bugge (Red.) *Tegn-til-tale i barnehage og skole*. (s. 57-70). Universitetsforlaget.
- Sadownik, A. R. (2018). Når barn forteller om å være ny i den norske barnehagen. *Barnehagefolk*, 2018, 4, 38-43.
- Statped. (2023, 4. August). *Utviklingsmessige språkforstyrrelser (DLD)*. Statped.
<https://www.statped.no/sprakforstyrrelser/utviklingsmessige-sprakforstyrrelser/>
- Suhr, G. I. & Rognlid, W. (2009). Jeg vet nå at hun kan tenke. *Norsk Tidsskrift for Logopedi*, 2009, 2. <https://www.opp siden.no/content/uploads/attachments/no/25/Jeg-vet-naa-at-hun-kan-tenke.pdf>
- Torbjørnsen, I. B. (2023). Teikn-til-tale til alle i barnehagen. I I. B. Torbjørnsen, R. Neteland, E. Bugge (Red.) *Tegn-til-tale i barnehage og skole*. (s. 71-88). Universitetsforlaget.
- Torsteinson, H. (2021). Individuell utviklingsplan – et hjelpemiddel i hverdagen. I B. I. B. Hvidsten (Red.), *Spesialpedagogikk i barnehagen* (2. utg., s. 61-71). Fagbokforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>
- Vonen, A. M. (2023). Teiknspråk, talespråk og teikn-til-tale. Grensedragingar og møtepunkt. I I. B. Torbjørnsen, R. Neteland, E. Bugge (Red.) *Tegn-til-tale i barnehage og skole*. (s. 19-40). Universitetsforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1 - Informasjonsskriv med samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet tegn-til-tale i arbeid med inkludering?

Formålet med prosjektet

Dette er et spørsmål til deg om du vil delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut av hvordan arbeid med tegn-til-tale kan bidra til et mer inkluderende miljø i barnehagen, også for barn med forsinket språkutvikling eller andre språkvansker. Vi er to studenter som går barnehagelærerstudiet på HVL og vi ønsker å skrive vår bacheloroppgave om det nevnte temaet.

- Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får denne forespørselen fordi vi har fått tips om eller funnet ut gjennom årsplan at dere aktivt bruker tegn-til-tale i barnehagehverdagen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet, institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag er ansvarlig for personopplysningene som behandles i prosjektet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Hva innebærer det for deg å delta?

Vi ønsker å bruke personlig intervju for å innhente informasjonen til oppgaven. Under intervjuet ønsker vi ikke å innhente personopplysninger som kan spores tilbake til deg eller din arbeidsplass. Under intervjuet ønsker vi, for å unngå feilkilder, å bruke en lydopptaker fra HVL. Lydfilen vil bli lagret kun på selve lydopptakeren og ikke på enheter som er tilkoblet nettet, dette for å forhindre at filen kommer på avveie. Etter endt intervju vil vi bruke lydfilen til å transkribere intervjuet og etter at intervjuet er ferdig transkribert vil vi slette lydfilen.

Kort om personvern

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler personopplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Du kan lese mer om personvern på neste side.

Med vennlig hilsen

Veilder:

Epost: _____

Epost: _____

Studenter:

Epost: _____

Utdypende om personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Der kun oss som skriver oppgaven som kommer til å ha tilgang til lydopptaket av intervjuet. .

Lydfilen vil bli lagret kun på selve lydopptakeren og ikke på enheter som er tilkoblet nettet, dette for å forhindre at filen kommer på avveie. Etter endt intervju vil vi bruke lydfilen til å transkribere intervjuet og etter at intervjuet er ferdig transkribert vil vi slette lydfilen. I publikasjonen av oppgaven vil du som deltaker ikke kunne kjennes igjen.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har personverntjenestene ved Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør, vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- å be om innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende,
- å få slettet personopplysninger om deg,
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Vi vil gi deg en begrunnelse hvis vi mener at du ikke kan identifiseres, eller at rettighetene ikke kan utøves.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 23. mai, 2024.

Opplysningene vil da slettes.

Spørsmål

Hvis du har spørsmål eller vil utøve dine rettigheter, ta kontakt med:

Veilder: _____

Epost: _____

Vårt personvernombud: Trine Anikken Larsen

Epost: Trine.Anikken.Larsen@hvl.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Sikts vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt på e-post:

personverntjenester@sikt.no, eller på telefon: 73 98 40 40.

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet tegn-til-tale i arbeid med inkludering, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju.

- å dele anonymiserte praksisfortellinger.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

Vedlegg 2 - Intervjuguide

Hei!

Takk for at du vil være med på intervju i forbindelse med vår bacheloroppgave.

Vi ønsker å bruke dette intervjuet til å innhente informasjon om hvordan arbeid med tegn-til-tale i barnehagen kan bidra til inkludering og et bedre miljø for barn som av forskjellige grunner ikke har et like godt verbalspråk som andre barn. Gjennom fordypningen vår har vi lært mye om hvordan tegn-til-tale kan være nyttig i inkluderingsarbeid og vi ønsker å få med oss andres erfaringer rundt dette temaet og hvordan det jobbes med dette i praksis.

I dette intervjuet ønsker vi å spørre om dine tanker og erfaringer rundt bruk av tegn-til-tale og inkludering og hvordan det påvirker miljøet blant barna.

Når det kommer til bruk og innhenting av informasjonen vi får fra deg er det strenge krav fra SIKT vi er nødt til å følge. Vi vil ikke innhente personlige opplysninger som kan identifisere deg eller din arbeidsplass. Under intervjuet ønsker vi, for å unngå feilkilder, å bruke en lydopptaker fra HVL. Lydfilen vil bli lagret kun på selve lydopptakeren og ikke på enheter som er tilkoblet nettet, dette for å forhindre at filen kommer på avveie. Etter endt intervju vil vi bruke lydfilen til å transkribere intervjuet og etter at intervjuet er ferdig transkribert vil vi slette lydfilen. Du kan senere velge å trekke deg fra prosjektet og vi vil da slette informasjonen.

Spørsmål**Bakgrunn**

Hvilke utdanninger har du?

Hvilken aldersgruppe jobber du med?

Hvordan ble du kjent med tegn-til-tale?

Har du lært tegn-til-tale gjennom utdanning? Gjennom kurs? Selvlært?

Språkutvikling

Har du observert (nå eller tidligere) barn på din avdeling som har vist forsinket utvikling av verbalspråk?

Bruker dere tegn-til-tale med hele gruppen eller spesifikt med barn som har et ekstra behov?

Har du observert at barn bruker tegn-til-tale seg imellom?

Personale

Hvor lenge har barnehagen/avdelingen brukt tegn-til-tale?

Hvor mange ansatte på avdelingen bruker tegn-til-tale?

Hvorfor bruker dere tegn-til-tale?

I hvilke situasjoner bruker dere tegn-til-tale? (F. eks. Måltid, samlingsstund, etc.)

Inkludering

Merker du at arbeidet med tegn-til-tale hjelper barn med språkvansker med å bli inkludert i barnegruppen?

Har du opplevd forskjell på inkludering blant barna i barnegruppen etter dere tok i bruk tegn-til-tale? Er det en forskjell fra tidligere når dere ikke brukte tegn-til-tale?

Hva tenker du om å få inn tegn-til-tale som pensum i barnehagelærerstudiet?

Vedlegg 3 – E-post til barnehager

Hei.

Vi er to barnehagelærerstudenter på Høgskolen på Vestlandet som skal skrive bacheloroppgave med temaet tegn-til-tale i barnehagehverdagen. I den forbindelse har vi et spørsmål om du ønsker og har anledning til å være en del av vår oppgave. Vår oppgave skal omhandle hvordan tegn-til-tale kan brukes i arbeid med inkludering og hvordan det kan være med å skape et bedre miljø for barn som av forskjellige grunner ikke har et like godt verbalt språk som andre barn.

Vi ønsker å komme i dialog med og gjennomføre et intervju med enten barnehagelærere eller pedagogisk leder som har kjennskap til og erfaring med bruk av tegn-til-tale i barnehagehverdagen enten på avdelingsnivå eller i hele barnehagen. Intervjuguiden som vil bli brukt i intervjuet vil bli sendt ut på forhånd. Vi har blitt tipset om å ta kontakt med dere i denne forbindelsen og lurte på om dere har noen ansatte som kunne være villig til å stille til intervju? Vi vil gjerne høre praksisfortellinger av både gode og dårlige erfaringer. Vi vil presisere at det som blir fortalt i intervjuet vil være anonymisert med hensyn til taushetsplikt og personvern. Det som blir tatt med i oppgaven vil ikke inneholde: barnehage, navn, alder, opprinnelsesland eller eventuelle diagnoser.

Den informasjonen som blir innhentet gjennom intervjuet, har vi strenge krav vi må følge fra Sikt om å anonymisere de opplysninger vi innhenter. Den informasjonen vi få skal ikke kunne spores tilbake til barnehagen eller deg som vi intervjuer. Under intervjuet vil det bli brukt en lydopptaker fra Høgskolen på Vestlandet og lydfilene vil bli lagret på en egen lukket server. Datamaterialet vil bli anonymisert og slettet når bacheloren innleveres 23.05.24 og vi har mottatt karakter. De anonymiserte opplysningen som blir innhentet under intervjuet vil ikke bli slettet, for å kunne gjenbrukes til eventuell forskning. Deg som blir intervjuet kan velge å trekke seg når som helst fra denne oppgaven og da vil anonymiserte opplysninger og lydopptak slettes umiddelbart. Lydopptak vil brukes som en del av intervjuet for å forebygge feilkilder og feil informasjon, som kan forekomme når svarene blir nedskrevet under intervjuet. De opplysningen vi innhenter fra intervjuet vil bli brukt som et grunnlag i vår oppgave om hvordan tegn til tale kan brukes i arbeid med inkludering og hvordan det kan være med på å skape et bedre miljø for barn som av forskjellige grunner ikke har et like godt verbalt språk som andre.

Dersom dere har noen spørsmål til oppgaven, er det bare å ta kontakt. Legger ved informasjonsskriv, samtykkeerklæring og intervjuguide.

Håper på positivt svar,

Med vennlig hilsen _____

Vedlegg 4 – Vurdering fra Sikt

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

652388

Vurderingstype

Standard

Dato

29.02.2024

Tittel

Tegn-til-tale i arbeid med inkludering i barnehagen

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett / Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Prosjektansvarlig

Student

Prosjektperiode

09.02.2024 - 23.05.2024

Kategorier personopplysninger

- Alminnelige

Lovlig grunnlag

- Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 23.05.2024.

Meldeskjema

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Vi har nå vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene.

TAUSHETSPLIKT

Forskningsdeltagerne har yrkesmessig taushetsplikt. De kan ikke dele taushetsbelagte opplysninger med forskningsprosjektet. Vi anbefaler at du minner dem på taushetsplikten. Merk at det ikke er nok å utelate navn ved omtale av elever, pasienter el. Vær forsiktig med bruk av eksempler og bakgrunnsopplysninger som tid, sted, kjønn og alder.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt og hvilke databehandlere du kan bruke. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.). Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!